

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.32847/ln.2022.17.10>

Тітова О.С.

к.е.н., завідувач кафедри іноземних мов

Юридичного інституту

Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана

titova.olena@kneu.edu.ua

ORCID 0000-0001-9378-0904

Тітова В.М.

к.п.н., доцент, професор кафедри іноземних мов

Юридичного інституту

Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана,

titova.valentyana@kneu.edu.ua

https://orcid.org/0000-0002-5904-3940

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ ОСВІТИ

Постановка проблеми. Освіта є однією із найважливіших сфер в кожній державі, незалежно від правової системи. Тому правове регулювання освітньої сфери, її належне адміністрування відіграє надзвичайну роль для кожної держави. Водночас, якість освіти напряму залежить від належного управління вказаною сферою. У зв'язку із вказаним, державна політика в сфері освіти як сфери публічного адміністрування набуває надзвичайно важливого значення на сьогодні.

Стан дослідження. Питання публічного адміністрування у сфері освіти в Україні було предметом дослідження багатьох вчених, а саме В.Б. Авер'янова, Г.В. Атаманчука, Д.М. Бахраха, Ю.П. Битяка, В.В. Галунька, В.М. Гарашука, І.С. Гриценка, Є.В. Додіна, О.О. Дрозда, Д.М. Лук'янця, С.В. Ківалова, Т.О. Коломоєць, М.Н. Курка, О.В. Кузьменка, Я.В. Лазура, Р.С. Мельника, М.В. Савчина, Ю.О. Тихомирова, В.Г. Чорної, О.Н. Ярмиша та ряду інші. Водночас, комплексного дисертаційного дослідження за вказаною темою науковцями за останні роки проведено не було.

Виклад основного матеріалу. Проведення зваженої державної політики у будь-

якій сфері суспільного життя сприяє розвитку такої сфери, в тому числі сфери освіти.

Водночас, необхідно відмітити, що на сьогодні в правовій доктрині існує велика кількість різних підходів вчених до визначення державної освітньої політики. Разом з тим визначення вказаного поняття в законодавстві не закріплено.

Якщо розглядати поняття державної політики у сфері освіти, то необхідно підкреслити, що в енциклопедії освіти вказано, що державна освітня політика є «відповіддю на суспільні потреби, вимоги, дії або бездіяльність інших суб'єктів освітньої політики, цілеспрямований, відносно стабільний офіційний курс уряду та підпорядкованих йому установ, спрямований на забезпечення функціонування системи освіти» [1, с. 623].

Разом з тим, А.М. Колодій розглядає державну освітню політику – як належним чином організовану діяльність, систему заходів, направлену на управління сферою освіти з метою її цілісного функціонування і розвитку, це концентроване вираження ідеологічних та соціальних принципів [2, с. 136–137].

Крім того, Л. Р. Наливайко вважає, що така є частиною всієї політики держави, яка

направлена на вирішення завдань в освітній сфері, забезпечення потреб особи у сфері освіти та наповнення органів державної влади відповідними кваліфікованими кадрами для розвитку держави [3, с. 6].

Як бачимо, на сьогодні немає єдиного комплексного визначення державної політики у правовій доктрині.

Водночас, вважаємо, що державною освітньою політикою є визначена відповідними компетентними органами державної влади спланована діяльність держави, направлена на регулювання сфери освіти і подальший розвиток освіти.

Є.В. Красняков висловив слушну думку про те, що держава створює та впроваджує відповідну освітню політику шляхом проведення відповідної модернізації галузі освіти, визначення її головних засад та цілей і так далі [4, с. 148].

Г. Є. Стасюк підкреслює, що визначення державної політики у сфері освіти в Україні повинне охоплювати наступні етапи: визначення її завдань та мети і строків їх реалізації; розроблення методів та форм відповідної діяльності; призначення відповідних осіб, які можуть виконати поставлені завдання [5, с. 41].

Також підтримуємо думку Я.О. Тицька, яка полягає в тому, що державною освітньою політикою є діяльність відповідних органів державної влади у сфері визначення та впровадження стратегічних планів в освіті, що сприяє розвитку освіти для задоволення потреб суспільства і так далі.

Також до ознак державної освітньої політики у правовій доктрині відносять наступні ознаки: вона є частиною всієї державної політики; у здійсненні такої політики залучені відповідні спеціальні органи державної влади; така політика обов'язково врегульована в законодавстві і повинна здійснюватися виключно на підставах і в порядку, визначених законодавством; направлена на розвиток освітньої сфери в державі; її ціллю є в першу чергу задоволення потреб суспільства [6].

Водночас, ряд науковців вважають, що на сьогодні в Україні освітня державна політика не вирішує ряд проблем, які на сьогодні існують в освіті.

Для прикладу, на думку У. М. Парпана, на сьогодні існують наступні проблеми в освітній сфері, не вирішені державною політикою: відсутність інноваційного розвитку в багатьох навчальних закладах України;

досить обмежене використання у сфері освіти сучасних технологій; недосконалість кадрів, а також його низька динаміка оновлення;

відсутність заохочення до здобуття вищої освіти в Україні іноземців; неналежність системи оцінювання якості освіти та ряд інших проблем [4, с. 149].

Відповідні проблеми потребують нагального вирішення. Для вирішення вказаних проблем необхідним є розроблення ефективної державної політики, в тому числі й правової освітньої політики.

Така, вчений Ю.О. Ващук підкреслює, що в Україні така політика є важливим елементом процесу розвитку і перетворення держави в правову [7, с. 30].

Так, на сьогодні основні засади, які встановлюють завдання та правової політики в освітній сфері закріплені у відповідних законодавчих актах, таких як концепціях або стратегії, розроблені органами державної влади. Наприклад, до таких належить Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» до 2029 р.

Я. О. Тицька, до основних завдань правової державної освітньої політики, які здатні подолати проблеми у освітній галузі відносять наступні: «формування механізму інноваційного розвитку навчальних закладів, підвищення конкурентоспроможності суб'єктів освітньої діяльності, зростання обсягів реалізації освітньої продукції» [8, с. 55].

На нашу думку, правова політика у сфері освіти – є однією із найважливіших напрямків державної освітньої політики і має відповідати

постійним змінам в суспільстві, державі; бути направленою на вирішення основні проблеми в освітній сфері та мати підтримку серед громадян (адже тільки так забезпечується ефективне впровадження такої політики).

Проте, на сьогодні в Україні стан правової політики у освітній сфері не відповідає сучасним тенденціям розвитку суспільства.

Так, Р. Г. Щокін вказує на те, що на сьогодні існує недостатня ясність такої державної політики, декларативність, не врахування такою політикою існуючих проблем та відсутність шляхів їх досягнення державою [8, с. 43]. Так, в законодавстві не розроблено чітких стратегій розвитку системи освіти, неналежним чином регулюється питання застосування сучасних технологій для розвитку освіти.

Крім того на сьогодні в Україні освітня політика не забезпечує якості освіти. Показником вказаного є те, що на сьогодні освіта, здобута в Україні не цінується на світовому рівні.

Тому важливим напрямом розвитку освітньої політики є збільшення міжнародного співробітництва в освітній сфері з такими міжнародними організаціями та установами як ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ, Європейським Союзом, Радою Європи та іншими.

Важливими напрямами державної освітньої політики є такі як реформування освіти шляхом розробки стратегій розвитку національної освіти; адаптація законодавства у сфері державної політики до міжнародних законодавчих актів у вказаній сфері.

Зокрема, відповідні стратегії у сфері освіти повинні передбачати наступне:

- план оновлення структури освіти, державних органів у її сфері; план закріплення концепції «освіти протягом життя»;

- план впровадження у навчальний процес інноваційних технологій; план забезпечення інформатизація освіти;

- вдосконалення інформаційно-ресурсного забезпечення всіх навчальних закладів;

- впровадження системи національного моніторингу процесу освіти;

- план підвищення рівня кваліфікації працівників освіти та інші заходи.

При цьому, потрібно враховувати, що відповідно до Конституції України, Україна є соціальною державою, тому державна політика в галузі вищої освіти повинна включати наступні напрямки:

- підвищення якості вищої освіти;

- підвищення можливостей громадян для доступу до вищої освіти;

- впровадження рівних умов здобуття освіти громадянами;

- надання державою відповідних пільгових кредитів громадянам для здобуття ними вищої освіти;

- забезпечення відповідного балансу структури щодо обсягів підготовки відповідних спеціалістів з вищою освітою, що відбувається у вищих навчальних закладах державної та комунальної форм власності;

- надання певних соціальних гарантій певним особам, які навчаються у вищих навчальних закладах.

Разом з тим, для можливості впровадження якісної державної політики, важливим є формування одностайного підходу до розуміння поняття державної освітньої політики. Тому важливим є закріпити визначення такої державної освітньої політики на законодавчому рівні.

Зокрема, вважаємо, що таке визначення необхідно закріпити в Законі України «Про освіту», а саме під державною освітньою політикою необхідно розуміти визначену відповідними компетентними органами державної влади сплановану діяльність держави, направлену на регулювання сфери освіти і подальший розвиток освіти.

Висновки. Таким чином, на сьогодні в Україні відсутні ефективні механізми державної політики у сфері освіти. Вказане в тому числі пов'язане із відсутністю єдиного підходу до зазначеного поняття в правовій доктрині та не закріплення такого поняття на законодавчому рівні.

Тому на сьогодні важливим питанням для України є впровадження дієвих механізмів

державної політики, в тому числі адаптація такої політики до європейського досвіду.

В першу чергу такими дієвими механізмами є розробка стратегій розвитку освіти, оновлення законодавчої бази, яка відповідає сучасним тенденціям і потребам освітньої сфери, закріплення визначення поняття державної політики на законодавчому рівні.

На нашу думку, важливими моментами, на які слід звернути в стратегіях щодо розвитку

освіти, які необхідно розробити на законодавчому рівні, є наступні: необхідним на сьогодні створенням та реалізація освітніх моделей, впровадження інновацій в процес навчання, проведення всебічної інформатизації процесу навчання; необхідним є врахування соціальних чинників і створення умов вільного доступу до освіти громадянами; змінити підходи до формування кадрів у сфері освіти.

Анотація

У даній статті розкрито засади державної політики в сфері освіти.

Визначено, правова політика у сфері освіти – є однією із найважливіших напрямків державної освітньої політики і має відповідати постійним змінам в суспільстві, державі; бути направленою на вирішення основні проблеми в освітній сфері та мати підтримку серед громадян (адже тільки так забезпечується ефективно впровадження такої політики).

На сьогодні в Україні стан правової політики у освітній сфері не відповідає сучасним тенденціям розвитку суспільства.

Важливим напрямом розвитку освітньої політики є збільшення міжнародного співробітництва в освітній сфері з такими міжнародними організаціями та установами як ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ, Європейським Союзом, Радою Європи та іншими.

Важливими напрямками державної освітньої політики є такі як реформування освіти шляхом розробки стратегій розвитку національної освіти; адаптація законодавства у сфері державної політики до міжнародних законодавчих актів у вказаній сфері.

Відповідні стратегії у сфері освіти повинні передбачати наступне: план оновлення структури освіти, державних органів у її сфері; план закріплення концепції «освіти протягом життя»; план впровадження у навчальний процес інноваційних технологій; план забезпечення інформатизація освіти; вдосконалення інформаційно-ресурсного забезпечення всіх навчальних закладів; впровадження системи національного моніторингу процесу освіти; план підвищення рівня кваліфікації працівників освіти та інші заходи.

На сьогодні важливим питанням для України є впровадження дієвих механізмів державної політики, в тому числі адаптація такої політики до європейського досвіду.

Дієвими механізмами державної політики в сфері освіти є розробка стратегій розвитку освіти, оновлення законодавчої бази, яка відповідає сучасним тенденціям і потребам освітньої сфери, закріплення визначення поняття державної політики на законодавчому рівні.

Важливими моментами, на які слід звернути в стратегіях щодо розвитку освіти, які необхідно розробити на законодавчому рівні, є наступні: необхідним на сьогодні створенням та реалізація освітніх моделей, впровадження інновацій в процес навчання, проведення всебічної інформатизації процесу навчання; необхідним є врахування соціальних чинників і створення умов вільного доступу до світи громадянами; змінити підходи до формування кадрів у сфері освіти.

Ключові слова: освіта, публічне адміністрування, державна політика, управління освітою, компаративістика.

Titova O.S., Titova V.M. State policy in the field of education

This article reveals the principles of state policy in the field of education.

It was determined that the legal policy in the field of education is one of the most important directions of the state educational policy and must correspond to constant changes in society and the state; to be aimed at solving the main problems in the educational sphere and to have support among citizens (after all, this is the only way to ensure the effective implementation of such a policy).

Today in Ukraine, the state of legal policy in the field of education does not correspond to modern trends in the development of society.

An important direction in the development of educational policy is the increase of international cooperation in the educational sphere with such international organizations and institutions as UNESCO, UNICEF, the European Union, the Council of Europe, and others.

Important directions of the state educational policy are such as reforming education by developing strategies for the development of national education; adaptation of legislation in the field of state policy to international legislative acts in the specified field.

Relevant strategies in the field of education should provide for the following: a plan to update the structure of education, state bodies in its field; a plan to consolidate the concept of «lifelong education»; a plan for introducing innovative technologies into the educational process; a plan to ensure the informatization of education; improvement of information and resource provision of all educational institutions; implementation of the system of national monitoring of the education process; a plan to improve the level of education workers' qualifications and other measures.

Currently, an important issue for Ukraine is the implementation of effective state policy mechanisms, including the adaptation of such policy to European experience.

The effective mechanisms of state policy in the field of education are the development of strategies for the development of education, the updating of the legislative framework that meets the modern trends and needs of the educational sphere, and the consolidation of the definition of the concept of state policy at the legislative level.

Important points that should be addressed in the strategies for the development of education, which must be developed at the legislative level, are the following: the creation and implementation of educational models, the introduction of innovations in the learning process, and comprehensive informatization of the learning process are necessary today; it is necessary to take into account social factors and create conditions for free access to the world by citizens; to change approaches to the formation of personnel in the field of education.

Key words: education, public administration, state policy, education management, comparative studies.

Список використаних джерел:

1. Зайчук О.В. Освіта. Великий енциклопедичний юридичний словник. К.: ТОВ «Юридична думка», 2007. 992 с.
2. Якубовський Р. В. Правове регулювання фінансового забезпечення навчальних закладів України. Дис ... к.ю.н. зі спец. 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Київ, 2011. 202 с.
3. Домбровська С. М. Сучасні технології впровадження інноваційних державних механізмів реформування системи освіти в Україні. *Університетські наукові записки*. 2013. № 2 (46). С. 5-11.
4. Головій Л.В. Державне управління вищою освітою в Україні. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*. 2013. № 182. Ч. 3., С. 148-153.

5. Засекіна Л. В. Академічна, кадрова, організаційна і фінансова автономія як траєкторія розвитку вітчизняних університетів. *Будуємо нову Україну: збірник конференції*. Київ. 2018 С. 41-52.
6. Кобець А. С. Роль держави у функціонуванні ринку освітніх послуг. Держава та управління: удосконалення та розвиток. 2011. № 8. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=308>
7. Каменська Н. П. Публічна адміністрація: логіко-методологічний аналіз дефініції. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. № 6. 2014. С. 29-32.
8. Савчина М.В. Публічне урядування, права людини і демократія: регіональний зріз євроінтеграції: монографія, Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2015. 320 с.